

**SĘDZIOWSKIE
KIEROWNICTWO
POSTĘPOWANIEM
DOWODOWYM
W POLSKIM PROCESIE
CYWILNYM**

Małgorzata Manowska

SĘDZIOWSKIE KIEROWNICTWO POSTĘPOWANIEM DOWODOWYM W POLSKIM PROCESIE CYWILNYM

Małgorzata Manowska

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Stan prawny na 2 listopada 2023 r.

Recenzent

Dr hab. Monika Michalska-Marciniak, prof. nadzw. Uniwersytetu Łódzkiego

Wydawca

Klaudia Szawłowska

Redaktor prowadzący

Kinga Zajęc

Opracowanie redakcyjne

Trzy kropki Joanna Maż

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni[♥]

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przystępujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8358-291-7

ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. +48 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wstęp	11
Rozdział I	
Pojęcie i ewolucja sędziowskiego kierownictwa postępowaniem dowodowym	15
1. Definicja sędziowskiego kierownictwa i jego znaczenie dla ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia	15
1.1. Uwagi wprowadzające	15
1.2. Kierowanie postępowaniem jako środek zapewniający ustalenie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia	18
2. Sędziowskie kierownictwo postępowaniem dowodowym jako zasada procesu cywilnego	31
2.1. Uwagi wprowadzające	31
2.2. Naczelne zasady procesu cywilnego mające wpływ na ustalenie podstawy rozstrzygnięcia	33
3. Ewolucja sędziowskiego kierownictwa postępowaniem dowodowym w polskim procesie cywilnym	44
3.1. Uwagi wprowadzające	44
3.2. Modele polskiego procesu cywilnego	47
Rozdział II	
Sędziowskie kierownictwo postępowaniem dowodowym w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji	65
1. Zarys procesu gromadzenia materiału dowodowego	65

1.1. Uwagi wprowadzające	65
1.2. Czynności sędziowskiego kierownictwa postępowaniem dowodowym.....	69
2. Działania instrukcyjne i organizacyjne sądu pierwszej instancji.....	74
2.1. Uwagi wprowadzające	74
2.2. Czynności instrukcyjne i organizacyjne.....	92
2.2.1. Pouczenia na podstawie art. 5 i 212 k.p.c.	93
2.2.2. Pouczenia dotyczące przedmiotu procesu	100
2.2.3. Zależność czynności instrukcyjnych od sposobu organizacji postępowania.....	109
3. Czynności selektywne sądu ukierunkowane na ocenę przydatności i dopuszczalności materiału procesowego	129
3.1. Uwagi wprowadzające	129
3.2. Merytoryczne przyczyny pominięcia dowodu.....	147
3.3. Pominięcie dowodu z przyczyn formalnych	155
3.3.1. Pominięcie dowodu, którego przeprowadzenie wyłącza przepis kodeksu.....	155
3.3.2. Dowód niemożliwy do przeprowadzenia.....	160
3.3.3. Dowody spóźnione i dowody zmierzające do przedłużenia postępowania.....	162
3.3.4. Przesłanki ekskulpacyjne uzasadniające dopuszczanie dalszych twierdzeń i dowodów	175

Rozdział III

Instytucja nadużycia prawa procesowego jako instrument sędziowskiego kierownictwa postępowaniem dowodowym....	183
1. Uwagi wprowadzające	183
2. Instytucja nadużycia prawa procesowego w polskim procesie cywilnym.....	209
3. Nadużycie prawa procesowego w toku postępowania dowodowego.....	216

Rozdział IV

Dopuszczenie dowodów z urzędu	229
1. Uwagi wprowadzające	229
2. Przesłanki dopuszczenia przez sąd dowodów z urzędu	242

Rozdział V

Sędziowskie kierownictwo postępowaniem dowodowym w postępowaniu apelacyjnym.....	245
1. Uwagi wprowadzające	245
2. Struktura sędziowskiego kierownictwa postępowaniem dowodowym przez sąd drugiej instancji	246
3. Procesy decyzyjne w warstwie kontroli materiału procesowego zebranego przed sądem pierwszej instancji...	253
4. Procesy decyzyjne w warstwie oceny dopuszczalności nowych twierdzeń i dowodów prezentowanych przez strony	266
5. Możliwość dopuszczenia dowodów z urzędu przez sąd drugiej instancji	275
Zakończenie	279
Bibliografia.....	289

WSTĘP

Monografia, którą oddaję w ręce czytelników, stanowi próbę kompleksowego przedstawienia istoty, charakterystyki, ewolucji i aktualnego funkcjonowania zasady sędziowskiego kierownictwa postępowaniem dowodowym w procesie cywilnym przed sądami pierwszej i drugiej instancji. Wybór tematu podyktowany jest tym, że sędziowskie kierownictwo postępowaniem jako zasada procesu cywilnego doznaje nieustannie reaktywacji w kolejnych nowelizacjach Kodeksu postępowania cywilnego, zapoczątkowanych w 1996 r.¹, po latach zapomnienia w okresie socjalizmu. Sprawne kierowanie postępowaniem cywilnym jest przy tym niezmiernie istotne, zważywszy na społeczne postulaty szybkiego rozpoznawania spraw i sprawiedliwego rozstrzygnięcia sporów pomiędzy stronami. Realizacja tych postulatów przekłada się również, co oczywiste, na aspekty ekonomiczne, takie jak pewność obrotu gospodarczego, konieczność wypłaty przez Skarb Państwa sum pieniężnych obywatelom z tytułu przewlekłego prowadzenia postępowania sądowego. Ma także wpływ na funkcjonowanie całego społeczeństwa przez spadek albo wzrost zaufania do organów wymiaru sprawiedliwości. Jak pokazuje praktyka, do sprawnego funkcjonowania systemu wymiaru sprawiedliwości nie wystarczą nawet najlepiej skonstruowane normy prawa procesowego. Nie da się w nich przewidzieć i uregulować wszystkich sytuacji procesowych mogących wystąpić w toku postępowania sądowego. Dlatego w sprawnym przebiegu postępowania sądo-

---

¹ Ustawą z 1.03.1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej – Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 43, poz. 189).

wego i właściwym dążeniu do ustalenia prawdy istotne znaczenie ma czynnik ludzki. Nie chodzi tu tylko o postawę stron, które często nie są zainteresowane pełnym wyjaśnieniem sprawy, ale również sędziego, który powinien zorganizować postępowanie w taki sposób, aby mogło ono się toczyć tak szybko, jak to jest możliwe, bez uszczerbku dla wyjaśnienia sprawy.

W monografii pominięto oczywiście aspekty psychologiczne dotyczące sędziego, chociaż cechy osobowościowe mają niebagatelne znaczenie dla realizacji zasady sędziowskiego kierownictwa postępowaniem. Temat został ograniczony do zagadnień związanych z kierowaniem przez sędziego (sąd) postępowaniem dowodowym, gdyż to ta płaszczyzna działalności sądu w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości (określana również jako działalność jurysdykcyjna) jest najistotniejsza dla sprawiedliwego rozstrzygnięcia sporu, ale i najbardziej czasochłonna. Przedmiotem analizy jest postępowanie dowodowe w procesie cywilnym (z uwzględnieniem odrębności wynikających z postępowania w sprawach gospodarczych) jako wiodącego trybu rozpoznawczego w postępowaniu sądowym, w którym najszerzej występują elementy kontradyktoryjne. Pojęcia postępowania dowodowego nie ograniczono do ścisłego procesu przeprowadzenia dowodów. W książce ujęto cały zespół czynności, które zapewniają zebranie materiału procesowego niezbędnego do rozstrzygnięcia sprawy. Nie chodzi bowiem o szczegółowy opis tego, jak sąd przeprowadza postępowanie dowodowe, ale o zaprezentowanie, w jaki sposób zapewnia, aby z jednej strony utrzymać dyscyplinę i sprawny przebieg postępowania, a z drugiej aby zgromadzić materiał dowodowy pozwalający na sprawiedliwe rozstrzygnięcie sprawy. Pojęcie „materiał dowodowy” niekiedy zastępowane jest sformułowaniem „materiał procesowy”. Ten zabieg służy uniknięciu powtórzeń i uwzględnia fakt, że na podstawę rozstrzygnięcia sporu składają się nie tylko fakty ustalone za pomocą środków dowodowych, ale także bezdowodowo, np. w wyniku instytucji przyznania.

Monografia zawiera odniesienia zarówno do materialnego, jak i formalnego sędziowskiego kierownictwa, aczkolwiek przy omawianiu szczegółowych zagadnień nie dokonano podziału na te dwie formy zarządzenia procesem. Wiele bowiem czynności sądu (sędziego) można zakwalifi-

kować zarówno do kierownictwa materialnego, jak i formalnego, a różniczenie tych dwóch pojęć nie jest istotne dla omawianych zagadnień. Założonymi celami monografii są: ustalenie, które czynności sędziego (sądu) zalicza się do sędziowskiego kierownictwa postępowaniem dowodowym, scharakteryzowanie tych czynności pod kątem gromadzenia materiału dowodowego oraz przedstawienie modelu sędziowskiego kierownictwa postępowaniem dowodowym w polskim procesie cywilnym jako wycinka ogólnie zarządzania postępowaniem cywilnym. Wymaga to najpierw rozstrzygnięcia, czy na gruncie procesu cywilnego można wyróżnić zasadę sędziowskiego kierownictwa postępowaniem, czy też kierownictwo to zawiera się w innych zasadach procesowych. Finalnie chodzi o odpowiedź na pytanie, jaki system zarządzania przez sędziego (sąd) postępowaniem dowodowym funkcjonuje w polskim procesie cywilnym, czy jest on oparty na dyskrecjonalnej władzy sędziego, czy też na normach prawnych ograniczających sędziego co do podejmowanych czynności zarządczych. W tym względzie możliwe jest bowiem przyjęcie różnych rozwiązań prawnych, co zilustrowano przykładami zaczerpniętymi z systemów prawnych innych państw.

W monografii wykorzystano typowe dla nauk prawnych metody badawcze: dogmatyczno-prawną, historyczną i porównawczą. Przedstawienie ewolucji modelu sędziowskiego kierownictwa postępowaniem dowodowym zostało przy tym ograniczone do polskiego procesu cywilnego, za który uważam okres obowiązywania przepisów postępowania od wprowadzenia Kodeksu postępowania cywilnego powstałego z połączenia rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej z 29.11.1930 r.² i z 27.10.1932 r.³, ogłoszonych jako tekst jednolity w obwieszczeniu Ministra Sprawiedliwości z 1.12.1932 r.⁴

Opracowanie nie zawiera typowego rozdziału komparatystycznego z uwagi na to, że sędziowskie kierownictwo postępowaniem dowodowym ma skomplikowany i wielowątkowy charakter, co nie pozwala na szczegółowe opisanie systemów obowiązujących w innych państwach.

---

² Dz.U. Nr 83, poz. 651.

³ Dz.U. Nr 93, poz. 803.

⁴ Dz.U. Nr 112, poz. 934.

Przy przedstawianiu natomiast poszczególnych instytucji obowiązujących na gruncie polskiego procesu cywilnego odwołano się (tytułem przykładu) do podobnych bądź odmiennych rozwiązań przyjętych w prawie francuskim, belgijskim, włoskim, austriackim i niemieckim, a więc wiodących systemach postępowania cywilnego w ramach *civil law* (poza zakresem rozważań pozostawiono natomiast obce prawu kontynentalnemu rozwiązania przyjęte w systemie *common law*).

Rozdział I

POJĘCIE I EWOLUCJA SĘDZIOWSKIEGO KIEROWNICTWA POSTĘPOWANIEM DOWODOWYM

1. Definicja sędziowskiego kierownictwa i jego znaczenie dla ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia

1.1. Uwagi wprowadzające

Biorąc pod uwagę szeroko opisaną w doktrynie najważniejszą definicję postępowania i procesu cywilnego, uwzględniając jego istotę i cel¹, jak również wspólnie w nich występujące elementy, można stwierdzić, że postępowanie cywilne to zinstytucjonalizowana i prowadzona w określonych prawem formach działalność sądów i innych właściwych organów pomocniczych zmierzająca do udzielenia ochrony praw podmiotowych stronom i innym uczestnikom tego postępowania. Proces cywilny natomiast to zinstytucjonalizowana forma rozpoznawania i rozstrzygania

---

¹ Por. np. J. Jodłowski, Z. Resich, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1987, s. 7–9; Z. Resich, *Istota procesu cywilnego*, Warszawa 1985, s. 8 i n.; K. Piasecki, *Postępowanie sporne rozpoznawcze w sprawach cywilnych*, Warszawa 2011, s. 7 i n.; W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2008, s. 113–115, 177 i n.

spraw wynikających ze stosunków cywilnych przez państwo i przymusowa realizacja².

Funkcja i cel postępowania cywilnego były różnie ujmowane na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat, głównie w zależności od ustroju państwa. Postępowanie cywilne postrzegane było zatem jako narzędzie państwa do ochrony porządku prawnego, ale również jako narzędzie jednostki do ochrony jej praw podmiotowych³. Jako jego cel wskazywane było także zapewnienie poszanowanie prawa w społeczeństwie oraz stworzenie podstaw do uporządkowania życia gospodarczego i społecznego⁴. Funkcja postępowania cywilnego ujmowana też była jako zabezpieczenie w równym stopniu interesu społecznego i interesu indywidualnego w ramach prawidłowego wymiaru sprawiedliwości⁵.

Wskazywano ponadto na naczelną funkcję prawa procesowego w ochronie interesu państwa ludowego, stworzenie procesowych gwarancji ochrony mienia społecznego oraz ochrony praw osobistych i majątkowych praw i interesów obywateli, jeśli prawa te realizowane są zgodnie z zasadami współżycia społecznego⁶. Podkreślano również ogólną funkcję postępowania cywilnego jako usługową w stosunku do porządku prawnego wynikającego z obowiązującego w danym ustroju prawa materialnego i organicznie związaną z tymi dziedzinami prawa, którym służy. Konkretniej wyróżniano funkcje: ochronną, wychowawczo-ideologiczną, techniczno-prawną. Funkcje te realizują się przez rozstrzygnięcie konkretnego sporu (sprawy) cywilnego i przez udzielenie ochrony konkretnie określonego prawu podmiotowemu lub stosunkowi

---

² Zob. B. Karolczyk, *Koncentracja materiału procesowego w postępowaniu cywilnym przed sądem pierwszej instancji*, LEX 2013, s. 23–24.

³ M. Waligórski, *Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja i struktura procesu*, Warszawa 1947 s. 29; W. Berutowicz, *Funkcja procesu cywilnego w oświetleniu nauki o tzw. prawie skargi* [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Kamila Stefki*, Warszawa–Wrocław 1967, s. 87 i n.; W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1974, s. 67 oraz 79–80; J. Klich-Rump, *Podstawa faktyczna rozstrzygnięcia sądowego w procesie cywilnym*, Warszawa 1977, s. 152.

⁴ W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1972, s. 12; zob. także Z. Resich, *Istota procesu cywilnego*, 1975, s. 132–133.

⁵ S. Włodyka, *Ustrój organów ochrony prawnej*, Warszawa 1968, s. 24.

⁶ J. Jodłowski, *Z zagadnień polskiego procesu cywilnego*, Warszawa 1961, s. 31 i n.

prawnemu. Sfera prawna podmiotu uprawnionego jest tym konkretnym wycinkiem życia społecznego, w którym poprzez daną sprawę cywilną jest urzeczywistniany konkretny przejaw porządku prawnego. Przy tym realizacja normy prawnej, która umożliwia zaspokojenie interesu indywidualnego, musi być zgodna z interesem społecznym. (Funkcję postępowania cywilnego stanowi ta część wymiaru sprawiedliwości jako przejawu funkcji wewnętrznej państwa, która obejmuje ochronę socjalistycznego porządku prawnego i sfery prawnej jednostek w zakresie stosunków cywilnych, rodzinnych i pracy, przez konkretyzowanie i przymusowe urzeczywistnianie w tym zakresie norm prawnych, a także wychowawcze oddziaływanie na obywateli, aby swoje stosunki i interesy prawne kształtowali, dobrowolnie i świadomie, zgodnie z przepisami prawnymi obowiązującymi w poszczególnych dziedzinach)⁷. Jako cel procesu cywilnego wskazywano też w doktrynie realizowanie i konkretyzację norm prawa cywilnego materialnego przez przymusowe urzeczywistnienie oraz rzetelne rozstrzygnięcie sporu⁸.

Pomijając ideologiczne elementy w definiowaniu celu postępowania cywilnego, można uznać, że zasadniczym jego celem jest udzielenie oby-

---

⁷ W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, 1984, s. 85–86 i 93–95.

⁸ Zob. zamiast wielu B. Karolczyk, *Koncentracja...*, Warszawa 2013, s. 7 i n.; por. także na temat różnego ujęcia celu procesu cywilnego K. Piasecki, *Postępowanie sporne...*, Warszawa 2011, s. 21–52; E. Wengerek, *Koncentracja materiału procesowego w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1958, s. 3, 31 i n.; Z. Resich, *Istota procesu cywilnego*, 1985, s. 120 i n.; A. Zieliński [w:] A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 5; E. Waśkowski, *System procesu cywilnego. 1. Wstęp teoretyczny: zasady racjonalnego ustroju sądów i procesu cywilnego*, Wilno 1932, s. 98; J. Jodłowski [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2005, s. 30; P. Ryłski, *Działanie sądu z urzędu w zakresie ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia w procesie cywilnym*, Warszawa 2009, s. 384; S. Cieślak, *Formalizm postępowania cywilnego*, Warszawa 2008, s. 56–57, 111 oraz 359; W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, 2008, s. 25, 30; K. Weitz, *Między systemem dyskrecjonalnej władzy sędziego a systemem prekluzji – ewolucja regulacji prawa polskiego* [w:] *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych. Materiały konferencyjne Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego, Szczecin–Niechorze, 28–30 września 2007 r.*, red. H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2009, s. 74; J. Jodłowski, W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1958, s. 9; T. Wiśniewski, *Przebieg procesu cywilnego*, Warszawa 2013, s. 20; P. Pogonowski, *Realizacja prawa do sądu w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2005, s. 11.

watelowi i innym podmiotom ochrony sądowej ich praw podmiotowych bądź stosunku prawnego. Ten cel konkretyzuje się w przeprowadzeniu postępowania rozpoznawczego, a następnie rozstrzygnięcia sporu. Funkcją uboczną postępowania cywilnego jest szeroko rozumiana ochrona porządku prawnego, jak również funkcja edukacyjno-prewencyjna. Udzielając bowiem ochrony sądowej prawom podmiotowym strony (uczestnika postępowania), ochrony doznają ogólne reguły prawne ustanowione w danym państwie. Wymiar sprawiedliwości z kolei nie funkcjonuje w próżni, ale w mniejszym bądź większym stopniu oddziałuje na stosunki społeczne. Wiedza o sposobie rozstrzygnięć przez sąd konkretnych spraw skłania obywateli do regulowania swoich stosunków prawnych zgodnie z obowiązującym porządkiem prawnym. Prawidłowa realizacja powyższych celów wymaga przede wszystkim podjęcia szeregu (często skomplikowanych i rozbudowanych) czynności procesowych i innych działań przez sąd i strony, które zapewnią zakreślenie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia sprawy.

1.2. Kierowanie postępowaniem jako środek zapewniający ustalenie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia

W nauce procesu cywilnego formułowane były różne teorie dotyczące prawa do powództwa (prawa do skargi), w tym materialne prawo do skargi, publiczne prawo do skargi oraz teorie mieszane⁹. Różnie też rozu-

---

⁹ Zob. przegląd teorii (w tym Savigny, Windscheid, Bülow, Degenkolb, Resich) dokonany przez J. Jodłowskiego [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2000, s. 245–251; Z. Resich, *Przesłanki procesowe*, Warszawa 1966, s. 22 i n.; W. Siedlecki, *Prawo procesowe a prawo cywilne materialne*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 1969/3–4, s. 84 i n.; W. Siedlecki, *Przedmiot postępowania cywilnego* [w:] *Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego. Zbiór studiów*, red. J. Jodłowski, Ossolineum 1974, s. 160–161; P. Calamandrei, *Względny charakter pojęcia skargi*, PPC 1939/1–2, s. 8 i n.; H. Trammer, *Następcza bezprzedmiotowość procesu cywilnego*, Kraków 1950, s. 11; H. Mądrzak, *Prawo do sądu jako gwarancja ochrony praw człowieka* [w:] *Podstawowe prawa jednostki i ich ochrona sądowa*, red. L. Wiśniewski, Warszawa 1997, s. 197; Z. Czeszejko-Sochacki, *Prawo do sądu w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (ogólna charakterystyka)*, PiP 1997/11–12, s. 88–89.

miane było roszczenie jako przedmiot procesu cywilnego¹⁰. Niezależnie od sposobu rozumienia pojęcia powództwa (roszczenia) u podstaw wystąpienia do sądu o udzielenie ochrony prawnej leży żądanie i jego uzasadnienie, służące jednocześnie konkretyzacji tego żądania (wskazaniu tego wycinka stosunków społecznych, handlowych czy relacji międzyludzkich, na kanwie którego powstał spór). Rozstrzygnięcie sporu cywilnego wymaga zatem przede wszystkim ustalenia przebiegu zdarzeń leżących u jego podłoża, ustalenia faktów. Przez fakt przy tym należy rozumieć fragmenty obiektywnej rzeczywistości, które mogą być stanami świata zewnętrznego lub świadomości ludzkiej (element statyczny) oraz zmianami tych stanów (element dynamiczny)¹¹. Bez potwierdzenia bądź zaprzeczenia zdarzeń i stanów składających się na podstawę żądania za pomocą środków dowodowych bądź innych podobnych środków procesowych (przyznanie faktów, domniemanie faktyczne i prawne, fakty powszechnie znane, notoria sądowe) nie byłoby możliwe skonstruowanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a następnie rozstrzygnięcie sporu. Podstawę faktyczną rozstrzygnięcia stanowi natomiast nie tylko ustalenie faktów prawnych (zarówno udowodnionych, jak i ustalonych bezdowodowo), ale także dowody, na których sąd się oparł, oraz przy-

---

¹⁰ Na temat rozróżnienia roszczenia w pojęciu prawa materialnego i roszczenia procesowego (formalnego) por. Z. Resich [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska, *Postępowanie cywilne*, s. 256–257, który omawia poglądy M. Waligórskiego, K. Korzana, W. Siedleckiego, W. Broniewicza, H. Trammera, E. Węgierka, S. Włodyki, T. Rowińskiego, M. Sawczuka; H. Trammer, *Następcza bezprzedmiotowość...*, s. 1–18; W. Siedlecki, *Przedmiot postępowania cywilnego...*, red. J. Jodłowski, s. 155–156; K. Korzan, *Roszczenie procesowe jako przedmiot postępowania cywilnego w kontekście prawa dostępu do sądu i prawa do powództwa* [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza*, red. A. Marciniak, Łódź 1998, s. 175 i n.; H. Dolecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2007, s. 110.

¹¹ J. Klich-Rump, *Podstawa faktyczna...*, s. 12; na temat pojęcia faktów w kontekście prawa procesowego cywilnego oraz podstawy faktycznej zob. także L. Peiper, *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego*, cz. I, Kraków 1934, s. 142; K. Stefko, *Faktyczne przytoczenia stron w procesie cywilnym*, Lwów 1909, s. 124; A. Stefaniak, *Dowód prima facie w procesie cywilnym*, NP 1970/11, s. 1592 i n.; W. Miszewski, *Proces cywilny w zarysie*, cz. I, Warszawa 1948, s. 202; M. Waligórski, *Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja...*, 1947, s. 340–341; W. Siedlecki, *Zarys postępowania cywilnego*, Warszawa 1966, s. 318–319; W. Siedlecki, *Zasady wyrokowania w procesie cywilnym*, Warszawa 1957, s. 230 i n.; W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1974, s. 131; J. Turek, *Czynności dowodowe sądu w procesie cywilnym*, Kraków 2003, s. 14–16.

Przedstawione w książce zagadnienia dotyczą jednego z najważniejszych etapów procesu cywilnego, jakim jest postępowanie dowodowe. Autorka omawia istotę, ewolucję, charakterystykę i funkcjonowanie zasady sędziowskiego kierownictwa postępowaniem dowodowym w procesie cywilnym przed sądami pierwszej i drugiej instancji. Ta płaszczyzna działalności jurysdykcyjnej sądu jest najistotniejsza dla sprawiedliwego rozstrzygnięcia sporu, a także najbardziej czasochłonna.

W monografii ujęto cały zespół czynności instrukcyjnych, organizacyjnych i selektywnych, które zapewniają zebranie materiału procesowego niezbędnego do rozstrzygnięcia sprawy. Zaprezentowano, w jaki sposób sąd zapewnia z jednej strony utrzymanie dyscypliny i sprawnego przebiegu postępowania, z drugiej zaś – zgromadzenie materiału dowodowego pozwalającego na sprawiedliwe rozstrzygnięcie sprawy.

Głównymi celami publikacji są:

- ustalenie, które czynności sądu zalicza się do sędziowskiego kierownictwa postępowaniem dowodowym oraz scharakteryzowanie ich pod kątem gromadzenia materiału dowodowego,
- przedstawienie modelu sędziowskiego kierownictwa postępowaniem dowodowym w polskim procesie cywilnym jako wycinka zarządzania postępowaniem cywilnym.

Książka przeznaczona jest dla prawników praktyków – sędziów, adwokatów, radców prawnych i prokuratorów. Będzie cennym źródłem wiedzy dla aplikantów, pracowników naukowych i studentów prawa.

Małgorzata Manowska – sędzia Sądu Najwyższego; doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uczelni Łazarskiego; autorka wielu cenionych opracowań z zakresu procedury cywilnej; od lat kształci aplikantów sądowych, radcowskich i adwokackich.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: +48 801 044 545
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLWUER.PL
WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

